

Vroegmoderne tijd

bron 1

In 1500 publiceert de humanist Erasmus het boek *Adagia*, een verzameling van Griekse en Romeinse spreuken. Bij de spreuk *Festina Lente* schrijft hij over de Italiaanse drukker Manutius, die deze spreuk als logo heeft:

Manutius is als het ware geschapen om deze beschaving [van de Oudheid] in haar oude glorie te herstellen; onvermoeibaar zwoegt hij voort. Geen inspanning is hem te zwaar en slechts op dit ene is zijn vurige hoop gericht: de gereedschappen voor de beoefening der schone letteren gezuiverd en gaaf ter hand te stellen aan mannen van goede aanleg (...). [Ik] durf de geleerden te verzekeren dat zij, door het toedoen van deze éne man, binnen weinige jaren zullen beschikken over al de goede auteurs die geschreven hebben in het Latijn en Grieks. En zonder uitzondering van enige tak van wetenschap en dat alles in onverkorte en van fouten gezuiverde vorm. Niemand zal dan ook maar één leemte in zijn bronnenmateriaal hoeven te hebben. Mocht dit ooit lukken, dan zal pas blijken, hoeveel goede handschriften nu nog ontoegankelijk zijn (...). Dan ook zal men merken, hoe ook die teksten, waarvan men nu nog denkt dat die behoorlijk gecorrigeerd zijn, wemelen van de wonderlijkste fouten.

bron 2

In 1604 publiceert de schoolmeester Willem Bartjens een rekenmethode, *De Cijfferinghe*. Hierin staan sommen als:

- 1 560 soldaten verdedigen een schans (vestingwerk), en hebben voedsel voor 7 maanden: ze besluiten samen om als ze belegerd worden de schans niet binnen 10 maanden over te geven. Vraag: hoeveel mannen moeten ze laten gaan om met hun voedsel de schans tien maanden te kunnen verdedigen? (oplossing: 168)
- 2 6 timmermannen maken in $186\frac{2}{3}$ dagen een schip van 66 lasten (inhoudsmaat voor schepen). Vraag: als men 10 mannen aanstelt, in hoeveel dagen kunnen die dat schip maken? (oplossing: 112 dagen)

bron 3

In 1781 schrijft de arts Jacobus Reichard een brief vanuit de suikerplantage Vreedestein in de Nederlandse kolonie Demerary (in Zuid-Amerika) aan zijn werkgever in Amsterdam:

De hemel zij dank: Wij zijn na een voorspoedige en gezegende reis op uw plantage Vreedestein aangekomen. (...) Ik zal deze maand op de plantage gaan wonen zodra de apotheek en de woning klaar zijn. Op uw plantage zijn feitelijk geen zieken, op vier negers na die aan de jas of zogenaamde Indiaanse pokken¹⁾ lijden. En Quacu, de suikerkoker, die veertien dagen kwakkelde door de beliac²⁾, is hersteld. Een meid, Henrietta, is bevallen van een mulat³⁾. Zij heeft de bevalling overleefd maar het kind is overleden. Ik heb de medicijnen gecontroleerd maar die zijn niet in goede staat zoals de bijgevoegde monsters laten zien. Ik heb gevraagd om extra medicijnen maar slechts een klein gedeelte ontvangen. Wilt u mij de gevraagde medicijnen alsnog opsturen zodat ik er straks geen tekort aan heb?

noot 1 Jas of Indiaanse pokken is een huidziekte.

noot 2 Beliac is een vorm van loodvergiftiging.

noot 3 Een mulat is iemand die een witte en een gekleurde ouder heeft.